

□ **Укидање мораторијума на изградњу нуклеарних електрана поново је покренуло питање о којем јавност мало зна, а које изазива оправдану забринутост – како ће се законски регулисати складиштење и одлагање радиоактивног отпада и ко је за њега правно одговоран. О нормативном оквиру, казнама и примерима из праксе за емисију "У средишту пажње" Првог програма Радио Београда говорила је Маша Мишковић, доценткиња Правног факултета Универзитета у Београду.**

Иако Србија још нема нуклеарну електрану, питање радиоактивног отпада није ново. Оно добија на значају у светлу нових енергетских стратегија. Доценткиња Маша Мишковић објашњава да у овој области најпре треба прецизно разликовати два кључна појма – привремено складиштење и трајно одлагање.

"Терминолошки прецизно, складиштење је привремено чување радиоактивног отпада, док је одлагање трајно решење, односно коначно збрињавање. Ми имамо нормативно-правни оквир за оба процеса. Ипак, коначно одлагање је дугорочни циљ о коме нисмо спремни сада да говоримо. На кратак и средњи рок не можемо имати то трајно решење", истиче Мишковићева.

Фински и руски модел – како то раде успешни

Када се говори о глобалним стандардима, мали број земаља успео је да у потпуности заокружи овај процес. Као један од најбољих примера у свету издваја се Финска.

"Финска има модел трајног геолошког одлагалишта високорадиоактивног отпада у граниту, на дубини од 400 до 500 метара. Тај фински модел је доказ у пракси да је трајно одлагање могуће. С друге стране, Русија се фокусира на такозвано затварање нуклеарног горивног циклуса. Они истрошено нуклеарно гориво поново користе ради веће ефикасности и заштите животне средине, па не морају примарно да размишљају о трајном одлагању", овјашњава саговорница Првог програма Радио Београда.

Шта предвиђају закони у Србији

Кључни пропис који уређује ову област у Србији јесте Закон о радијационој и нуклеарној сигурности и безбедности, уз бројне правилнике које доноси надлежни Директорат. Србија истовремено примењује и међународне стандарде.

"Међународне конвенције, након ратификације у Народној скупштини, постају саставни део српског правног система и у хијерархији су изнад закона. Једна од најзначајнијих је Заједничка конвенција о сигурности управљања истрошеним горивом и радиоактивним отпадом из 1997. године, коју је Србија ратификовала 2017. Дакле, ми тај оквир већ имамо", сматра Мишковићева.

Осим цивилних прописа, ова област регулисана је и Кривичним закоником. Члан 266 предвиђа казне затвора од шест месеци до пет година, као и новчане казне, за уношење опасних материја и отпадака, као и за неовлашћену прераду, складиштење или одлагање. За теже облике кривичних дела, у којима се додатно угрожава животна средина, прописане су и строже казне.

Укидањем мораторијума, члан 267 Кривичног законика, који се раније односио на саму забрану изградње нуклеарних постројења, добија нову функцију. Свака изградња

нуклеарног постројења која би била супротна прописима или поступку лиценцирања повлачиће кривичну одговорност.

Ко је одговоран

У Србији тренутно постоји само ниско и средње радиоактивни отпад, док високорадиоактивног отпада нема јер земља нема нуклеарне електране. Извори таквог отпада су углавном медицина и индустрија.

Правни ланац одговорности јасно дефинише тренутак у којем држава преузима бригу о опасним материјама: произвођач отпада (на пример болница или фабрика) у потпуности је одговоран за управљање отпадом до тренутка предаје овлашћеном оператеру; једини овлашћени оператер у Србији је Јавно предузеће "Нуклеарни објекти Србије", на основу одлуке Владе.

"Од момента предаје, оператер постаје главно одговорно лице за даље поступање и управљање – било да је реч о транспорту, складиштењу или одлагању. ЈП 'Нуклеарни објекти Србије' управља централизованим складиштем, истраживачким реакторима, историјским отпадом у Винчи, као и затвореним рудником урана код Калне", закључује Мишковићева.

Србија у својим законима већ има предвиђене појмове и процедуре који се односе на затварање постројења и контролу локације након трајног одлагања отпада. Ипак, Мишковићева закључује да би, у случају изградње нуклеарне електране и трајног одлагалишта у будућности, читав систем морао бити знатно прецизније и строже регулисан, јер је реч о изузетно сложеном правном и технолошком процесу.

(РТС)